

והיא [פרשת התשובה] כלל נחמתנו ותקוננו והיא תרומה כללית לכל צרותינו להיותה יסוד התורה כולה ופינתה... לפי שמצות התשובה תלויה בה והיא רפואת כל המחלות ותיקון כל הקלות" (אברבנאל)

לזכרה של נחמה ליבוביץ ריגה, תרס"ה – ירושלים, תשנ"ז

הברכה והקללה	בספר ויקרא	בספר דברים
ויקרא כ"ו, לט-מ: "והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו: והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלים אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי:"	ערכים דתיים	ערכים לאומיים
	סיני, משכן, שמיטה	היבט מדיני של הגלות
	וידוי על "מעילה"	קיבוץ גלויות

• התשובה כהשלמה ותיקון של התוכחה בדברים כ"ח-כ"ט:

"ויבאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' א-להיך: ... ויבאו עליך כל הקלות האלה (השיגוך" (כ"ח, ב) - "והפיצה ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ (עבדת שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך עד ואב"ו, כ"ח, טד) - "ויהיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" (כ"ח, מו) - "והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומים ולא תאמין בחייתך" (כ"ח, סו) - "... וידפוך עד אבדך" (כ"ח, כב) - "ועבדת את איביך ..." (כ"ח, מח) - "... להביא עליה את כל הקללה הפתובה בספר הזה" (כ"ט, כו) - "והלה פאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם פן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ..." (כ"ח, סג)

דברים ל', טז: "אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' א-להיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו..."

(א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' א-להיך שמה: (ב) ושבת עד ה' א-להיך ושמעתי בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך: (ג) ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' א-להיך שמה: (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' א-להיך ומשם יקחד: (ה) והביאך ה' א-להיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבה מאבותיך: (ו) ומל ה' א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: (ז) ונתן ה' א-להיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך: (ח) ואתה תשוב ושמעתי בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום: (ט) והוותרך ה' א-להיך בכל מעשה ידך בברי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה פי ישוב ה' לשוב עליך לטוב פאשר שש על אבותיך: (י) כי תשמע בקול ה' א-להיך לשמר מצותיו וחקתיו הפתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך:

התפתחות התשובה:
תשובת ישראל ותשובת ה': "אמר כנסת ישראל לפני הקב"ה "השיבנו ה' אליך" (איכה סוף) אמר להם הקב"ה "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג', ז) אמרה לפניו רבישע שלנו היא שלך היא "שובנו א-להי ישענו והפר כעסך עמנו" (תהלים פ"ה, ה) "סוף איכ"ר).
"וימל ה' א-להיך את לבבך... - "וימלתם את ערלת לבבכם ופרקם לא תקשו עוד" (י', טז)

פסוק א-ב: שני שלבים (או שני מסלולים "האנוסים ומחזיקי הדת" - אברבנאל)

"עד ה"י" = "אל ה"י" "שובה ישראל עד ה' א-להיך כי קשלת בצונך: קחו עמכם דברים ושובו אל ה'... (הושע י"ד, א-ב) - "ונגם עתה נאם ה' שבו עדי בכל לבבכם וגצום ובבכי ובמספד: וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' א-להיכם ... (יואל ב', יב-ג)

שבו, תשובה ושבות ציון: "והשיבו אל לבם פארץ אשר נשבו שם ושובו והתחננו אליך בארץ שביהם לאמר כשינו והעונו רשענו: ושובו אליך בכל לבבם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר פרתת והפית אשר בניתי לשמך..." (מלכים א' ח', מז-מח)

(ג-ה) "ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים... והביאך ה' א-להיך אל הארץ..."
= קיבוץ גלויות = התארגנות עם ישראל בתפוצות, ואחר כך שיבה לארץ ישראל!
"והנה כשיסור הריחוק מבינך לבניו יסור גם כן הפיזור אשר בין קצתכם וקצתכם גם ריחוקכם מארצכם כמו שאמר יושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ועיר וקבצך מכל העמים..." (עקידת יצחק, ראה גם במלשי"ך)

חוץ לארץ "ושמעתי בקולו", ארץ ישראל "ועשית את כל מצותיו", פעמיים "אשר אנכי מצוך היום" "ושמעתי" - "ועשית" - "לשמור" - "ללכת בדרכיו ולשמור" (בניגוד לשמות כ"ד, ז: "נעשה ונשמע") "מצותיו".... "מצותיו וחקתיו".... "מצותיו וחקתיו ומשפטיו"

"אל לבבך" תחילה תשובה אל הלב, ורק אחר כך תשובה "עד... אל ה' בכל לבבך" בחוץ לארץ "אתה ובניך" = המשפחה, בארץ ישראל: "את לבבך ואת לבב זרעך" = לדורות רבים

דברים כ"ח, יא ("צדיק גמור") והוותרך ה' לטובה	דברים ל', ט ("בעל תשובה") והוותרך ה' א-להיך בכל מעשה ידך	השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם (איכה ה', כא)
בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך:	בפרי בטנד ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה...:	א-להיך: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' (שמות כ"ג, יז) - "...ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים" (שמות ל"ב, ד) - "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' א-להי ישראל" (שמות ל"ד, כג) (א-להיך")
		"ויהי נעם ה' א-להינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (תהלים צ', יז)
		"לשובה" מאת ה' או "לטבה" בחלק של "מעשה ידך"
		"קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם" (ויקרא כ"א, ח)